

המדיה החדשה במזרח התיכון • מהדורה חודשית • עורכת: אורית פרלוב

אפריל- מאי 2015

גיליון 46

מצרים: מדינה ושמה צבא

מאת: מג'ד עטיה

מג'ד עטיה פותח את מאמרו בהצהרה, כי "העסקים הקטנים והבינוניים הם כיום התקווה של מצרים". עם זאת הוא מסביר, ישנם שתי בעיות עיקריות הניצבות בפני העסקים הקטנים כפי שהם רואים זאת והן: א. מעמדו ותפקידו של הצבא בתוך הסקטור הכלכלי. ב. בשל ניסיון העבר וחשש מקריסת הסטרטאפים [כפי שהיה ב-2010 כאשר מחצית מהסטרטאפים קרסו] יהפכו מרבית העסקים הקטנים והבינוניים לקבלני משנה של הצבא.

למרות שרוב אנשי העסקים הם מתומכי א-סיסי הם נקרעים בין התקווה שהנשיא יוביל לתחיה כלכלית לבין המגמה הנוכחית, בה אינטרסים פוליטיים ונאמנויות ישנות מסייעות לצבא לתפוס נתח רחב יותר מתוך הסקטור הכלכלי, תופעה שאנשי העסקים מבינים שהינה חולה רעה. מצרים, טוען מג'ד, נמצאת כיום בצומת דרכים, בה היא צריכה להחליט אם היא מדינה שיש לה צבא או צבא שיש לו מדינה.

את המאמר מסכם הכותב וטוען, כי יש דמיון בין מצרים של 2015 ומצרים של 1875, שנה בה מצרים עמדה בפני פשיטת רגל בשל פרויקטים שאפתניים אשר רוקנו את קופתה של המדינה והותירו אותה עם חובות עתק של מיליונים למספר בנקים. לטענתו, על מצרים לשאוף לשותפות לא רק עם כמה עשרות בנקים אלא עם אלפי שותפים עסקיים. העצה שהוא נותן היא שיש להבין כי יש פחות צורך בסיוע חוץ ויותר צורך במעורבות ושותפות הדדית בין המדינה לעסקים הקטנים והבינוניים אשר תוביל לאמון ותקווה במערכת. [למאמר המלא](#)

מצרים: מדינת סיסי מול מדינת סיני

מאת: עמר ח'ליפה

לפני חמישה חודשים, מיד לאחר עוד אחד מפיוגעי הטרור הגדולים שידעה סיני, הודיע נשיא מצרים א-סיסי, כי המצב בסיני הוא בגדר מאבק קיומי. חודשים לאחר מכן, טוען עמר ח'ליפה, סיסי עדיין נזקק בדחיפות לאסטרטגיה כוללת בסיני שטרם קיימת. עמר מסביר, כי למרות שהטרור לא החל בשום פנים ואופן עם עידן א-סיסי, בתקופת ממשלתו הולכת ומתחדדת הדיכטומיה בין "מדינת סיסי" ל"מדינת סיני".

לטענת עומר נוקטת הממשלה במצרים בשיטת המקל תחילה, שנית ושלישית מבלי הגזר וזו הסיבה העיקרית מדוע אנו עדים לפעילות ענפה של טרור ג'האדיסטי בחצי האי. את הסיבות הנוספות הוא מפרט כדלקמן:

1. **אסטרטגיית "ביטחון תחילה"** מעמידה את התושבים לצד אלו שאליהם מופנה הנשק של הצבא והמשטרה. אסטרטגיה זו מגבירה את כעסם של התושבים ולא להפך.

2. **ההשפלה של האוכלוסייה המקומית** במחסומים ובהתנהלות מול כוחות הביטחון מותירה את תושבי האזור עם תחושה של אזרחים סוג ב'. התנהלות זו הופכת

- קבוצה שלמה באוכלוסייה לקרקע פורייה לגיוס מצד אנסר בית אל-מקדס – ווילאית סיני [ארגון הטרור אשר נטל את האחריות על כל הפיגועים האחרונים].
3. **"הנרטיב של סיני"** – התעמולה בעניין הצלחות הצבא מול המציאות העגומה אולי מסייעת בתדמית הצבא בטווח הקצר אך מזיקה בטווח הארוך לאמינותו.
4. **רצועת הביטחון**. הטיעון להקמת רצועת ביטחון, היה שכך ניתן יהיה למנוע הברחות נשק מעזה לסיני דרך המנהרות. בינתיים, הטיעון הנ"ל נמצא לא אמין לאור הפיגועים שאירעו לאחר הקמת רצועת הביטחון.

על מנת להפסיק את "הדימום של סיני" עמר מציע לנקוט במספר צעדים קונקרטיים:

1. **יצירת שוק כלכלי** לאוכלוסייה המקומית.
2. **גיבוש אסטרטגיה משולבת ולא קונבנציונאלית**. מלחמה קונבנציונאלית נדונה להיכשל מול ארגוני הטרור בסיני.
3. **הכנסת כוחות קרקע לסיני**, כוחות מיוחדים, זריזים, יחידות מובחרות מאומנות ומחומשות לעבודת גרילה בשטח בנוי.
4. **ייצוגיות**. קיים צורך בייצוג האוכלוסייה המקומית בקרב מנגנוני הביטחון [כיום לא מיוצגים] ובמערכת הפוליטית. ללא ייצוגיות האוכלוסייה המקומית הצבא ייתפס ככוח כובש.
5. **שקיפות**. יש צורך בשקיפות מצד הצבא והמשטרה. לא יתכן שיש פיגועי טרור עם פצועים והרוגים וערוצי התקשורת ישדרו "עסקים כרגיל".
6. **חינוך**. הדרך להילחם ברדיקליזציה, היא באמצעות מערכת החינוך באזור שסובל מליקויים קשים במערכת החינוך. [למאמר המלא](#)

מצרים: המסלול האנטי-דמוקרטי של מצרים

מאת: וואיל אסקנדר

וואיל פותח את מאמרו ומסביר, כי התנהלות האירועים במצרים, כפי שמתרחשת כיום, מעידה על מסלול מסוכן שלא רק שלא יביא ליציבות ולתהליכי שינוי באמצעים לא אלימים אלא הוא מצביע על תהליך הפוך ואנטי-דמוקרטי. וואיל מסביר, כי התמיכה הרבה לה זוכה נשיא מצרים, עבד אל פתח אל-סיסי גורמת למשקיפים רבים לדמיון אופק יציב לעתיד המדינה. אחרי הכול, מצרים רבים מוכנים לסבול תנאים כלכליים קשים בשל האמון שהם נותנים בצבא אשר מנהל היום את המדינה. התבוננות כזו היא קצרת ראי ואינה מזהה את סימני הכישלון וחוסר היציבות אשר ניכרים לעין בכל פינה ותחום בחיי היום יום של כל אזרחי מצרים.

הבעיה הראשונה: הפערים החברתיים שהולכים וגדלים. פערים אלו היו אחד הגורמים שהובילו לגל הראשון של המחאה בינואר 2011. אין מדובר רק בפערים כלכליים אלא בחלוקה לא צודקת של משאבי המדינה והטבות אשר רק מעטים נהנים מהם. הפער בין עשירים ועניים הוא רק קצה הקרחון של בעיה זו. ישנן הטבות נוספות בתחומים כגון: חינוך, משכורות, הזדמנויות עסקיות, זכויות למשפט הוגן וחשיפה תקשורתית. החלוקה מסתמכת על קבוצות שייכות על פי מין, מעמד חברתי, גיאוגרפי, דתי, קשרים משפחתיים ודעות פוליטיות ולכן אינה שיוונית.

הבעיה השנייה: אבטלה בקרב צעירים משכילים. אין היום במצרים הזדמנויות עבודה לצעירים משכילים. ישנן עבודות שאינן מתאימות לרמת ההשכלה של דורשי העבודה וזאת מבלי לומר מילה על איכות המשרות. אי לכך ישנה קבוצה רחבה וממורמרת של צעירים שלא תהיה להם עוד זמן רב סבלנות והם יתעייפו מלהמתין עד שהדברים יסתדרו.

הבעיה השלישית: שיטת המאפיה והפרוטקשן מחליפה את מנגנוני המדינה. מצרים, טוען וואיל, אינה רחוקה כיום מלהפוך לשטח הפקר, שבו אין דין ואין דיין ואיש הישר בעיניו יעשה. מצרים הופכת למדינה, בה לא רק עובדי המדינה מתנהלים כמאפיה מאורגנת

אלא גם אזרחים מהשורה מתארגנים בתחומים מסוימים כמאפיה ונלחמים על מקומות עבודה במקום שהמדינה תספק זאת. לטענת וואיל, המשקיעים יצטרכו לשלם לא רק לפקיד הממשל המושחתים אלא גם יצטרכו קשרים טובים עם קבוצות ייחוס חזקות נוספות על מנת לשמור על העסקים שלהם. החוק במצרים כיום יכול לשמש נגד כל אזרח, בעל עסק או סטודנט על מנת להעניש אותם במקום להעניק להם הגנה וזכויות. אזרחים רבים מאבדים את האמון שלהם במערכת המשפט ומתחילים לפתח רשתות ביטחון ואכיפה א-פורמליות משל עצמם.

וואיל מסכם את מאמרו ומסביר, כי אלו שיש להם כוח להשפיע ולשנות מחפשים את הרווחים הכלכליים לטווח הקצר באמצעות סחר והשקעות במחיר יציבותה ועתידה של מצרים. אלו אשר תומכים בתהליך זה מסכנים למעשה את האפשרות שבמצרים יהיו תהליכי שינוי שלא בדרכים אלימות. [למאמר המלא](#)

מצרים: מאבק חדש בסיני? השבטים הבדואים והמדינה האסלאמית

מאת מוח'תר עוואד ומוסטפא עבדו

ההתפתחויות האחרונות בסיני מעידות על "התעוררות שבטית" במטרה להיפטר מהג'האדיסטים בסיני. שני הכותבים מסבירים במאמרם שאמנם גם בעבר שמענו על ניסיונות של חימוש מכוון של השבטים במטרה זהה אך רעיונות מסוג זה ללא באו מעולם לידי מימוש. מספר אירועים מעידים שיתכן והפעם ישנו שינוי, היפוך מגמה. עם זאת טוענים השניים, כי יש צורך להטיל ספק ביכולת הצבא לאמץ טקטיקה מסוג זה בשל ההצמדות לדוקטרינה הצבאית הישנה, הדוגלת בלוחמה קונבנציונאלית. עם זאת חוסר היכולת המתמשכת של הצבא לעקור מהשורש את המיליציות החמושות מעלה תקווה לטענתם שהצבא יחליט לאמץ מדיניות שבבסיסה חשיבה מחוץ לקופסה.

סיום מדיניות אדמה חרוכה, אספקת שירותים טובה יותר למקומיים ואימוץ היוזמה השבטית לגיוס מתנדבים שיפעלו לצד היחידות הצבאיות [הערת העורכת: מעין חאשד אל-שעבי - הגרסה המצרית] כלומר, שילוב יחידות המתנדבים לצד יחידות הסיור הבדואיות, הם מהלכים שיתכן ויהיו פתרון ביטחוני ארוך טווח לבעיות האזור גם אם גלומים בצעדים אלו מספר אתגרים.

כותבי המאמר תוהים - מה הוביל את השבים בסיני להמליץ על מדיניות זו בה הם יהיו כעת יעד לחיסולים של המיליציות שבראשן אנסר בית אל-מקדס. ראשי השבטים היו מסבירים שפטריוטיות וכבוד עומדים בבסיס היוזמה אך אין ספק שיש כאן גם אינטרסים כלכליים ברורים.

מדיניות זו עבור השבטים זכתה עד כה לביקורות מגורמים פרו-מדינתיים ואנטי-ממשלתיים אשר הזהירו מההשלכות האפשריות והאתגרים הטמונים בנידוש שבטים למאבק בטרור הג'האדי. גורמים אנטי-ממשלתיים, בעיקר אסלאמיסטים, מדגישים, כי מדיניות זו תוביל למאבקים פנימיים בין השבטים. שני הכותבים טוענים, כי יתכן שיהיה מתח בין שבטי אבל הסיכויים למאבק כולל הם קטנים. השבטים האלו כבר חמושים עד השיניים גם ללא חימוש נוסף מצד הצבא ועדיין לא פרצה מלחמה כוללת על מנת להסדיר את הסכסוכים הפנימיים. מצד שני, גורמים לאומיים פרו-ממשלתיים אינם מעוניינים להעצים גורמים שבטיים במצרים המודרנית ומזהירים כי מדיניות זו תהווה תקדים מסוכן בו המדינה תהיה זו שתקים מליציות ותחליש את המונופול שיש למדינה על אלימות. בעולם אוטופי מסבירים כותבי המאמר, קבוצה זו צודקת אך הביקורת שלהם תלושה מהמציאות וזאת משום שגם ככה המשילות במצרים רופפת והשבטים חמושים כבר היום עם נשק כבד.

עד היום נמנע הצבא מלהגיב באופן רשמי על הקריאות למאבק באחים המוסלמים באמצעות השבטים. בנאומו החודשי האחרון רמז א-סיסי על הסכמה לרעיון זה במטרה לדבריו "להשיב את הביטחון והיציבות לסיני" אך לא פירט אם הממשלה תיענה ליוזמת השבטים. ראשי השבטים החתומים על ההצעה עלולים להירצח על ידי המליציות או שיישבו את הסכסוך שלהם עם אנסר בית אל-מקדס. תרחיש נוסף הוא שללא גיבוי צבאי רציני

וקונצנזוס שבטי רחב יתכן ושבט תראבין למעשה מסר במו ידיו את השטח שלו לידי אנסר בית אל-מקדס.

הסכם ביטחון ארוך טווח, טוענים עוואד ועבדו, צריך להתבסס על הפדרציה של השבטים ויחידות מתנדבים של סירות הבדואים, שישולבו באופן אינטגרטיבי בתוך הצבא. היחידות המקומיות הללו מהוות את הערבות הביטחונית הטובה ביותר עבור סיני, מה שהצבא לבדו לא יוכל להשיג גם עם הנשק המתוחכם ביותר. [למאמר המלא](#)

סוריה: מדוע המדינה האסלאמית מאבדת מקסמה

מאת: חסן חסן

לשני אירועים שהתרחשו לאחרונה [האחד בסוריה והשני בתימן] ישנה השפעה ניכרת על הירידה ברמת הפופולריות של דאע"ש [המדינה האסלאמית], אף יותר ממה שהשפיעו תשעה חודשים של התקפות אוויריות, טוען חסן חסן במאמרו האחרון.

האירוע הראשון: ניצחונות המורדים בצפון, מרכז ודרום סוריה [בארבעת החודשים האחרונים]. ניצחונות אלו הובילו לירידה ב"מועדון המעריצים" של הארגון. האירוע השני: הקמפיין נגד החות'ים בתימן והתגובה של דעת הקהל הערבית להתפתחות זו. חסן מסביר כי ניתן לזהות ירידה ניכרת באזכורי אהדה ברשת כלפי הארגון. לטענתו, אותם צעירים שהיו עסוקים בקריאות עידוד כלפי דאע"ש עסוקים כרגע במבצע בתימן ובקמפיין נגד החות'ים אשר נתפסים בעיני הציבור הערבי כשלוחה של איראן בתימן. בנוסף אנו עדים לאיבוד שטחים של הארגון בעיראק אשר נכבשים מחדש על ידי המליציות השיעיות.

עם זאת טוען חסן שאסור לנו לטעות, דעת הקהל בסוריה נוטה לעבר הארגונים הקיצוניים משום שאנשים רוצים לראות ניצחונות וסוף לסבל, לאלימות ולדיכוי. הם תומכים בארגונים הקיצוניים מתוך אמונה שרק אלה יכולים לפגוע באלו אשר פוגעים בהם [עם זאת, מדי פעם הם מראים נכונות לנטוש את הקיצוניים אם קיימת אלטרנטיבה ריאליסטית]. בעוד מבחץ קבוצות אלו נתפסות כארגוני טרור בלבד האזרחים רואים בהם גם מגנים [Defenders]. [למאמר המלא](#)

לבנון: אחד עשר חודשים של וואקום

מאת: ראמז דאגר

עשר שנים חלפו מאז נסיגת צבא סוריה מלבנון באפריל 2005. "סוריה הייתה בחוץ", אך אם לומר את האמת בנוגע ללבנון סוריה לעולם לא באמת יצאה מלבנון, סוריה הייתה בכל מקום כך פותח רמז דאגר את מאמרו. הייתה תקווה אמיתית שה"פוליטיקות" של שתי המדינות יתנתקו אחת מהשנייה, "אך אנחנו טעינו". בשבע השנים שחלפו מאז 2005 השותפות הקואליציוניות בלבנון התבססו על דבר אחד בלבד, וזו עמדתן בנוגע לסוריה. בשלוש השנים האחרונות עסקה הפוליטיקה הלבנונית רק בדבר אחד: מלחמת האזרחים בסוריה. לטענת הפוליטיקאים ממשלה אמיתית תיבחר בלבנון רק לאחר שמלחמת האזרחים בסוריה תסתיים. כך גם בחירת הנשיא. הפוליטיקה בלבנון הפכה לחלק ממלחמת האזרחים בסוריה, קובע ראמז ומלחמת האזרחים בסוריה הפכה לחלק מהפוליטיקה הלבנונית.

אם זאת, מחודש אפריל 2015 השיח הציבורי בלבנון התחלף וכעת הוא עוסק בדבר אחד: תימן. לבנון, מדינה שלא מתפקדת, בלי תקציב מאושר, בלי נשיא, בלי פרלמנט שמתפקד ועוד עוסקת במדינה שנמצאת 2,200 ק"מ מלבנון. בהתחלה היה זה ח'ירי שתמך בהתערבות הסעודית בתימן לאחר מכן חזבאללה גינה את המלחמה הסעודית בתימן. לאחר מכן העביר נסראללה ביקורת קשה על סעודיה ועל "תנועת העתיד" [אל-מסתקבל – מפלגתו]

של ח'רירי]. לאחר מכן תנועת העתיד העבירה ביקורת על חזבאללה וכן הלאה.... כך מסכם ראמז את שלושת השבועות האחרונים שבין ה-27 במרץ וה-17 באפריל. [למאמר המלא](#)

סעודיה: המאמץ הסעודי אינו מסמן את תחילת סופו של אסד

מאת: חסן חסן

מאמרים רבים עסקו בתפקידה של סעודיה במלחמת האזרחים בסוריה. הניצחונות האחרונים של המורדים בצפון, מרכז ובדרום סוריה מעלים מחדש שתי שאלות: א. האם אנו עדים לשינוי במדיניותה של סעודיה בנוגע לסוריה וב. האם קיצו של משטר בשאר אל-אסד קרב.

מתוך שיחות בקרב מעצבי דעת קהל וקובעי מדיניות בסעודיה עולה, כי הפלת משטרו של אסד אינה דווקא היעד של סעודיה בטווח הקצר וגם לא להביא בכוח לשולחן המשא ומתן את בכירי משטרו. המטרה של סעודיה לטענתם, היא א. להקרין עוצמה באמצעות המורדים נגד בעלי בריתה של איראן. וב. חיזוקן של המליציות הסוניות כאמצעי להשגת מאזן כוחות ויציבות. אי לכך פועלים כוחות אופוזיציה רבים [פוליטיים וצבאיים] למען מטרות אלו למרות חילוקי הדעות והשוני בין הקבוצות השונות. זאת מתוך כוונה שביום מן הימים הם ינהיגו את סוריה. בנוסף, למען מטרה זו פועלת סעודיה עם קטאר ותורכיה למרות חילוקי הדעות שביניהן.

עם זאת מבהיר חסן, כי אין ליחס לסעודיה את הניצחונות האחרונים אלא לתורכיה ולקטאר אשר סיפקו את הסיוע הכלכלי. עד כה נתמכו אותן קבוצות מורדים על ידי תורכיה וקטאר והוחרמו על ידי סעודיה וארצות הברית. התנהלות זו השתנתה לאחרונה ולכן המורדים זכו לרוח גבית גם מסעודיה. על פי התוכנית הסעודית, המטרה, היא שבסופו של דבר כוחות האופוזיציה [הפוליטיים] ינהלו בבוא היום משא ומתן עם משטר אסד אך במקביל תכנית זו כוללת את חימושם של כוחות אלו וניסיון ליצור האחדה [יוניפיקציה].

"חלוקת העבודה" טוען חסן היא שם המשחק החדש. תורכיה וקטאר יהיו אחראיות על התיאום עם קבוצות המורדים בשטח וסעודיה תסייע ותהיה אחראית להשיג לגיטימציה בינלאומית.

חסן מסכם את מאמרו ומסביר כי למרות הכוונות של סעודיה ושינוי המדיניות תהיה זו טעות להניח שמשטרו של אסד קרוב לתבוסה. יתכן והמאמץ הסעודי הוא קצר מועד בעוד המורדים נזקקים למאמץ רחב לטווח ארוך הכולל יותר מתיאום ואספקת כסף ונשק. [למאמר המלא](#)